

Лекція 4. Тема: Прагматика перекладу і нормативні аспекти перекладу.

План:

1. Поняття прагматичного потенціалу тексту і його відтворення у перекладі.
2. Поняття прагматичного "надзавдання" перекладу. Категорії перекладу.
3. Поняття норми перекладу і прескриптивні розділи теорії перекладу.

Література:

1. В.В.Коптілов. Теорія та практика перекладу. - К.: Вища школа, 1982. - с. 34-75.
2. Я.И.Рецкер. Теория перевода и переводческая практика. М.: Международные отношения, 1974. - с.24-37, с. 131-145.
3. Л.С.Бархударов. Язык и перевод. - М.: Международные отношения, 1975.-С.74-191.
4. Л.К.Латышев. Перевод: проблемы теории, практики и методики преподавания. - М.: Просвещение, 1988. - с. 55-123.

1. Поняття прагматичного потенціалу тексту і його відтворення у перекладі.

Текст – комунікативний.

Повідомлення (Джерело – Реципієнт)

Коли Реципієнт сприймає отриману інформацію він тим самим вступає у певні особистісні відносини до тексту, які називаються **прагматичними відносинами**.

Здатність тексту утворювати комунікативний ефект, викликати у Рецептора прагматичні відносини до того, що повідомляється, називається прагматичним аспектом або прагматичним потенціалом (прагматикою тексту).

Прагматичне ставлення Реципієнта до тексту залежить не лише від прагматики тексту, але і від особистості Рецептора, його фонових знань, попереднього досвіду, психічного стану та інших особливостей.

В ході перекладу перекладачу необхідно відтворити не лише зміст і форму тексту, а і його прагматичний потенціал, його вплив на Реципієнта.

Тож, вплив на хід і наслідок перекладацького процесу необхідності відтворити прагматичний потенціал оригіналу називається прагматичним аспектом або прагматикою перекладу.

1 етап – перекладач є Реципієнтом ТО.
2 етап – перекладач є відправником ТО
реципієнту (необхідно усунути перепони в
розумінні тексту).

У якості мовного посередника перекладач повинен намагатися не відображувати своє особисте ставлення у точності відтворення тексту оригіналу, тобто перекладач повинен бути прагматично нейтральним.

Наприклад:

1)

...for desert you got Brown Betty, which nobody ate...

на солодке подали "Руду Бетті", пудинг з патокою, але його ніхто не їв...

2)

There were pills and medicine all over the place, and everything smelled like Vicks' Nose Drops.

Всюди стояли якісь пляшечки, пілюлі і усе пахло краплями від нежиті.

3)

The Prime-Minister spoke a few words from a window in Number 10.

Прем'єр-міністр промовив декілька слів з вікна своєї резиденції.

4)

Parked by a solicitor's office opposite the cafe was a green Aston-Martin tourer.

Біля контори адвоката напроти кафе стояв елегантний спортивний автомобіль зеленого кольору.

Елементи **територіальних діалектів** не передаються у перекладі. Діалекти є певними характеристиками персонажів, які не мають такого ідентифікаційного значення для Рецептора.

Наприклад, діалект кокни:

Ё as a good hear. - He has a good ear.

Хон хобладает хорошим слухом.

Передача додаткової інформації, яку несуть елементи **соціального діалекту** в оригіналі, у перекладі стає можливою (мова моряків, злодіїв, лікарів і т.д.)

Відтворення прагматичної функції **контамінованих форм** (відтворення мовлення іноземця) входить до завдання перекладача у тих випадках, коли вони характеризують особливості носія цього мовлення.

Этот песенка про мааленьки франсуски дэвюшка, котори приехалъ в ошен большой город, как Нуу-Иорк, и влюблял в мааленьки малишку из Бруклин (передача мовлення француза).

2. Поняття прагматичного "надзавдання" перекладу. Категорії перекладу.

Перекладач може переслідувати додаткові цілі, які не залежать від основної прагматичної задачі перекладу, і намагатися використати результат процесу перекладу у якихось своїх цілях. Це прагматичне "надзавдання" не може не впливати на хід процесу перекладу і оцінку його результатів.

Прагматичне "надзавдання" зумовлюється факторами, які не мають прямого відношення до тексту оригіналу, а саме: прагненням перекладача мати бажаний вплив на РП, відношенням перекладача або Реципієнта до змісту тексту або до творчої манери автора, особливою зацікавленістю у якійсь частині змісту і т.д.

У цьому випадку переклад оцінюється не стільки за ступенем відповідності оригіналу, як за тим, наскільки текст перекладу відповідає тим завданням, для вирішення яких був здійснений переклад. Ступінь відповідності називається "прагматичною цінністю перекладу".

Можна розрізнати переклади **трьох категорій**:

- чернетний (оглядовий),
- робочий
- офіційний (готовий до друку) переклади.

Переклади першої категорії використовуються лише **на рівні вказування на ситуацію**, тобто передають лише те, про що говориться в оригіналі і допускають пропуски і відхилення від норм МП.

Переклади другої категорії повністю **передають предметно-логічний зміст оригіналу** (на рівні способу описання ситуації), відповідають нормам МП, але можуть бути неадекватними у відтворенні конотативних аспектів оригіналу.

І, нарешті, переклади третьої категорії створюють **комунікативно рівноцінну заміну** оригіналу мовою перекладу., відтворюючи усі функціонально-релевантні елементи, включаючи прагматичний потенціал.

3. Поняття норми перекладу і прескриптивні розділи перекладознавства.

Лінгвістика перекладу вміщує як теоретичні (дескриптивні), так і нормативні (прескриптивні) розділи.

Теоретичні розділи лінгвістики перекладу **досліджують переклад** як засіб міжмовної комунікації, як явище, яке можна описати і пояснити.

У нормативних розділах лінгвістики перекладу на основі теоретичного вивчення перекладу **формулюються практичні рекомендації**, які спрямовані на полегшення і підвищення якості праці перекладача, розробку методів оцінювання і методики навчання майбутніх перекладачів.

Оцінкою якості перекладів, з'ясуванням і класифікацією помилок займається і велика кількість осіб, які аналізують результати праці перекладача: редактори, критики, замовники, викладачі перекладу і т. д.

Як сам перекладач, так і особи, що оцінюють переклад, виходять з того, що правильний переклад повинен відповідати певним вимогам.

Сукупність вимог, що висуваються до якості перекладу, називаються нормою перекладу.

Якість перекладу зумовлюється **ступенем його відповідності перекладацькій нормі** і характером ненавмисних або свідомих відхилень від цієї норми.

Норма перекладу складається внаслідок взаємодії п'яти різних видів **нормативних вимог**:

1. норми еквівалентності перекладу;
2. жанрово-слилістична норма перекладу;
3. мовленнєва норма перекладу;
4. прагматична норма перекладу;
5. конвенціональна норма перекладу.

Норма еквівалентності перекладу не є незмінним параметром.

Вона означає необхідність **якомога більшої спільності** змісту оригіналу і перекладу, але лише у межах, які відповідають іншим нормативним вимогам.

Порушення норми еквівалентності може бути **абсолютним**, коли переклад визнається нееквівалентним, таким, що не передає зміст оригіналу хоча б на самому низькому рівні.

Порушення може бути **відносним**, коли встановлено, що інші нормативні вимоги могли бути виконані і на вищому рівні еквівалентності, ніж той, що досягнуто реально.

Жанрово-стилістичну норму перекладу можна визнати як вимогу відповідності перекладу домінантній функції і стилістичним особливостям типу тексту перекладу.

Переклад художнього твору оцінюється за його літературними якостями, технічний переклад - за термінологічною правильністю, яка забезпечувала б розуміння суті справи і можливості використання тексту перекладу в технічній практиці, переклад реклами - за її ефективністю і т.д.

Мовленнєва норма перекладу.

Текст перекладу - це мовленнєве відтворення МП і для нього є обов'язковими правила норми і узусу цієї мови. Але ці правила не є однаковими в усіх випадках. Вони варіюються у різних функціональних стилях (розмовне мовлення, мова художньої літератури, наукова, публіцистична і т.д. Таким чином, норму мовлення перекладу можна визначити як **вимогу дотримуватися правила норм і узусу МП** з урахуванням узуальних особливостей перекладних текстів цією мовою.

Прагматичну норму перекладу можна визначити як вимогу забезпечення прагматичної цінності перекладу.

Прагматичні умови акту перекладу можуть зробити необхідними повну або часткову відмову від слідування нормі перекладу, замінити переклад переказом, рефератом або будь-яким іншим видом передачі змісту оригіналу.

Конвенціональна норма перекладу.

В окремі періоди історії перекладу переважали різні вимоги перекладу (буквального наслідування оригіналу, "поліпшення", прикрашання оригіналу, виправлень при перекладі, "свободи" перекладача та інші).

Іншими словами, у певні періоди розвитку суспільства нормою ставали порушення різних аспектів перекладацької норми. У різні історичні періоди нормативні вимоги до перекладу формулювалися на основі цієї своєрідної "конвенціональної норми".

Сьогодні конвенціональну норму перекладу можна визначити як **вимогу максимального наближення перекладу до оригіналу**, його здатність повноцінно замінювати оригінал як в цілому, так і в деталях.

Аналіз одиниць невідповідності дозволяє оцінити важливість елементів, які були не передані або передані неправильно, а також ступінь порушення комунікативної рівнозначності у наслідок помилок.

Необхідно також враховувати ступінь складності оригіналу з погляду його перекладу, тобто ступінь складності тих завдань, які довелося вирішувати перекладачу, і при вирішенні яких він допустив ті чи інші помилки.

Класифікацію основних типів помилок, які впливають на якість перекладу:

1. Помилки, які є грубим спотворенням змісту оригіналу.
2. Помилки, які призводять до неточної передачі смислу оригіналу, але не спотворюють його повністю.
3. Помилки, які не порушують загального смислу оригіналу, але знижують якість тексту перекладу внаслідок відхилення від стилістичних норм МП, використання маловживаних одиниць, зловживання іншомовними запозиченнями і т.д.
4. Порушення обов'язкових норм мови перекладу, які не впливають на еквівалентність перекладу, але свідчать про недостатнє володіння даним перекладачем мовою, про його неспроможність подолати вплив мови оригіналу.